

LÓRINCZ GYÖRGY
A szív hangjai...

– Ő ki?

– És ő?

A szüleinek nem beszélt a lányáról.

Gordon Mária Réka odahaza van a falujában, odahaza van a szülői háznál, nézi a falon függő fényképeket, székelyruhás, csizmás férfiak és székelyruhás, csizmás asszonyok néznek le rá külön-külön és csoportosan is. A férfiak többnyire bajszosak, kalap van rajtuk, fehér ing és lajbi, a nőkön csíkozott szoknya, bársonyos, fehérrel csipkézett, fekete szegélyű, magas nyakú blúz. És fejkendő.

Mind hasonló és mind más!

Gordon Mária Réka egy idő óta, pontosabban amióta dolgavégezetlenül hazajött Budapestről, egyre többet foglalkozott a múlttal. És nemcsak az általa megélt és újra és újra átélt múlttal, a szülei, nagyszülei múltjával is. Az öröklött múlttal. Azt hitte, ha megismeri a felmenői múltját, bármilyen is az, kiolvashatja majd belőle a gyermeke jövő sorsát is. Hogy miért történik mindaz, ami történik? Van-e, s ha igen, mi a magyarázat? Mert épp ésszel hiába akarta kibogozni a sorsát, kutatása, keresgélése nem járt sikerrel. Emlékeiben nem talált senkit, még csak kirívó viselkedésűt sem, akiket tetteik okán megőrzött volna a család mesélő emlékezete. Százszor és ezerszer is sorra vette az apja és anyja testvéreit, a nagyobb családot, s kereste, kutatta, aki viselkedésével, vagy az arcába rejtett, titkos vonásaival nagyban különbözött volna az átlagostól, hiába. Többségük dolgos, csendes, szelíd, vasárnap templomba járó ember volt, akik ritkán kocsmáztak, még kevésbé duhajkodtak, krajcárt krajcár mellé kuporgatva gyarapították a dombhátról lefutó szalagparcelláikat. Bolond vagy félkegyelmű sem volt tudtával senki közülük. Egyhangú, szürke, megejtő sorsú emberek voltak mind, földből élők, nehéz, gondterhelt életűek. És akiket meg sem őrzött az emlékezet? Lehet-e, kell-e beszélni róluk? Emberöltönyi, századnyi idő után? Aztán egy nap – miközben sorjázta magában a rokonság arcait – átvillant rajta az is: és ha palástolják, titkolják? Eltitkolják, hogy ők, az utódok még csak ne is sejtsék, árnyék se essen rájuk? Hallgatnak róluk, hogy hulljon rájuk

csönd, s temesse őket egyre! Hisz, ki hivatkozna nyomoréknak született esztelen gnómmal, vérfertőzöttel? És persze, hogy azok is születhettek a nagy világégek, háborúk, pusztító járványok idején. Alatt. Utána. Amikor ritka az ép férfiember, sánták, nyomorultak, félkegyelműek nemzették az utódokat. Igen, gondolja, amikor felborul az idő és a falu rendje, miért ne történhetne meg mindez?

És ahogy befészkelte magát az otthoni csendbe, szótlanúságba, mert mintha már elmondtak volna mindent, ami az életükről elmondható, úgy hallgatott az apja is, s az anyja is, váratlanul azt kérdezte:

– Vannak fényképek a maguk nagyszüleiről is?

Ott ültek a nyári konyhában, az apja az ablak alatti padon, az anyja a kályha mellett a kicsi széken, mert valami titkos rend szerint, ha nem ebédeltek éppen az asztal mellett, valamiért ez volt az ülésrend. Az apja nagy, bütykös, kidolgozott, bőrkeményedéstől tarkálló kezét imára összekulcsolva súlyosan ráhelyezte az asztal lapjára, mintha sohase akarná felemelni onnan, s bámult szótlanul bele a csendbe! Vagy egyszerűen csak rákönyökölt az asztalra! És nézte a csendet. Az anyja pedig, aki társa volt ennek a hallgatásnak, ott ült a kicsi széken, és varrt valamit. Hirtelen, s talán kissé csodálkozva is, fölnezt a varrásból.

– Vannak.

– Megnézhetem?

– Már miért ne nézhetnéd meg – nézett rá kutatógyanakvón, az orra hegyére csúszott szemüvege fölött rápillantva. – Miért is ne?!

Fölállt, bement a tisztaszobába, ahová csak halál idején vagy ritka ünnepnapokon járnak be, s rövid neszezés, szöszmötölés után az üveges kredencből egy régi, faragott dobozzal tért vissza:

– Tessék! Itt vannak, ni! Mind!

Fölnyitotta a díszes faragásokkal tarkított dobozt – ezt még az apád készítette –, hatalmas halom, régi, méreteiben is különböző, csipkézett szélű, megsárgult fénykép volt benne. A családi múlt. Elfeledett pillanatok, elfeledett arcok, egykor volt életek.

A megőrzött múlt.

Gordon Mária Réka nézte a megsárgult, kifakult fényképeket, kutatta az ünnepélyes pillanatba rögzült arcok, tekintetek mögötti ént, itt már színesebb és gazdagabb volt a választék. A falon függő fényképekkel ellentétben, ahol többnyire a szülei, nagyszülei fényképei – a közelmúlt – sárgállottak, itt kackiás, sorozás előtt álló fiúk, katonaruhás férfiak

támaszkodtak valahol egy műterem asztalához, lányok külön-külön, lányok csoportosan, pántlikával a hajukban, összefogózva. Ismeretlenek, ismertek, s köztük elvétve az ő és az anyja, apja képei. Mai öregek ifjan az elmúlt időből, aztán a halottak sokasága, arcok, tekintetek, gazdáiknak sírhantját is elmosta az idő, benőtte a zöldülő vagy fakuló gyepek, sokuknak dülöngélő kereszt se vigyáz már az emlékezetből is elkopó neveikre. Szögletes vagy tatáros arcok, vidámak vagy komorak, méltóságosak, titkot rejtők, titkot tudók, pelyhedző szakállúak, vagy borotváltak, ránc se rebben seholy rajtuk. Szemek, ívelt, magas vagy széles, nyílt homlokok, redőtlen húsos ajkak, fény hull rájuk és csend. És Gordon Mária Rékát valami különös magamészítő vágy ragadja magával, hogy többet, egyre többet tudjon meg a fényképek egykori gazdáiról.

– Ő ki?

– Ő? – vette ki a fényképet a kezéből az anyja, majd eltartotta messze magától. – Ő az apád nagybátyja, odaveszett az első világháborúban!

– És ő?

Kackiás katona nézett bele hetykén, kihívóan a fényképezőgép lenséjébe, bal keze nagyujját a derékszíjba öltve, jobb kezével egy asztalra támaszkodva.

– Ez az apád unokabátyja!

– Ő hol van? Vele mi történt?

– Mi történt volna, odaveszett ő is. Meghalt a fogásban.

– Tífuszban! – fűzte hozzá az apja is.

– És ő?

Fiatal, fénytelen szemű suhanc, tétova nézéssel. Erre már nem is válaszoltak. A csönd megsűrűsödött bennük, hallgattak:

– Tehát odaveszett ő is? – kérdezte.

A két öreg szótlánul összenézett.

– Ilyen sokan elhulltak, meghaltak, s mégis odaveszett az ország?

– ...

– Vagy a háborúba meghalni mennek a férfiak?

A békétlenek éppúgy, mint a békések! A templomba járók éppúgy, mint az istenkáromlók?

– No, no – mondta az anyja. – No, no!

– Azért vagyunk, mert vannak elődeink is! – mondta ki az apja is a szentenciát.

A két öreg hangtalanul összenézett, titkos elégedettség suhant át az arcukon, ő továbbkutatott, de nem talált senkit, aki zavaros tekintetű lett volna.

Vagy bárgyú. Nem. Szomorú sorsú emberek voltak mind, két világégés foglyai, s bár ők még nem tudták, hiába néztek bizakodón a fényképezőgép lenséjébe, hiába hittek, reméltek, a halál ott volt bennük, a hátuk mögött, egy széthulló ország fölöslegesen elhulló katonái ők, ott veszték el mind Szibéria hómezőin vagy Doberdónál – értelmetlenül. Menekülések, pusztulások és újrakezdések a hátuk mögött, és halál. A nők úgy védekeztek a dühöngő halál és a betegségek ellen, hogy szültek és szültek. Sokszor az ellenség magvaiból fogantakat is megszülték! Hullámzó temetők, dülöngélő keresztetek villantak a fejében, emberek, akik éltek, szerettek. És ekkor hirtelen rájött, milyen semmi kis élete volt, milyen semmi kis szürke, sopánkodásokkal, panaszkodásokkal tarkított élete van, a szülei, nagyszülei konok, ha kell, istenimádó, még inkább istenkáromló élete, sorsa mellett. Mit akarsz, mit vallatsz te másokat, a mások életét Gordon Mária Réka, mit? A te életedet vallasd, a te anyaságodat! De amikor már-már engedett volna a lelkéből fakadó kísértésnek, hogy hagyjon abba mindent, ne kutakodjon, keressen, az értelem felszikkasztott benne, elhomályosított mindent, átvillant rajta: ha az egyetlen lányát elveszti, annyi, mintha az egész világot veszítené el. És ahogy elgondolta ezt, visszatért újra a jelen időbe, visszatért a múlt időbe, sorukba. És újra forogtatni kezdte a kifakult leveleket, a szakadozott fényképeket. Kérdéseket tett föl, amelyeket már rég fel kellett volna tennie. Az életéért, a szülei életéért. A múltért! Önmagáért. És most, először döbben rá, hogy talán a szüleinek nem csupán annyiból állt az életük, amennyit ő távolról, az emlékek ködén át hitt s tudott. Amennyit ő elhunyt vagy rebbenő emlékezettel ismer belőle. Fennmaradásuk kényszere rejtett s adott át olyan titkot is, sőt tapasztalást, amely szembefeszült az örökös pusztulással. A hegyek, dombok, patakok völgyén rejtőzködő faluk harangzúgása nemcsak halált, örömhírt is jelentett mindig. S a falu fölé magasodó Tatárdomb, bár jelképe a pusztulásnak, fáklyatüze s reménye is a fennmaradt életnek.

– De hát maguk hányan voltak testvérek, édesapám? – döbönt meg egy nagyszámú, csoportos kép láttán.

– Mi? Nyolcan!

Kint az ablak alatt paták csattogása és szekérsörgés verte föl a Templom utca csendjét, szénával megrakott szekér próbált port csiszolni a portalan utcán. Fenn, a házak fölött a nap fennakadt a suvadásos dombhát peremén, árnyékot vetett a földcsuszamlásokkal s

mogyoróbokrokkal tarkított ölére. A völgykatlanban lapuló falu alig lélegzett, s csak pislákol a remény s az élet a patakmederrel kettészelt, keskeny s a déli nap tüzetől égő szalagvölgyben. Az égboltra vetődve fénylett a régi mondás, a Küküllő fölött nem él meg sem a kárász, sem a báró. Csak szegény s szegénység terem, és fa és kő. A házak zsebkendőnyi kertjei csak aszalták, s nem oldották a szegénységet.

– És maguk? – fordult az anyja fele.
 – Mi? – merengett el: – Élők, hatan!
 – Hogyhogy élők?
 – Akik felnőtünk, akik megmaradtunk!
 – S a szüleik?
 – A szüleink? – kérdezte az anyja, és újra elveszett a múltba: – Ők tízen!
 – Tízen?
 – Igen!
 – Mind megmaradtak?
 – Öten.
 – És a maga szülei? Ők hányan voltak testvérek?
 – Ők heten!
 – Hisz akkor régebb mást se tettek az asszonyok, csak szültek!

– Csak szültünk és temettünk – mondta az anyja –, csak szültünk és temettünk, mert az élet része a halál is. Majd hozzáfűzte:

– Mert az életnek fenn kellett maradnia a járványok, háborúk, betegségek ellenére, s ezt csak újabb és újabb étellel lehetett legyőzni lányom. Az életért dolgozni kellett, s a munkához kéz kellett. Fiú! Fiút, fiút szülj nekem, mondták az apák, fiút, fiút szüljtek, mondták a királyok, mert a háborúhoz férfi kell. S az asszonyok szültek, ahogy természetes is volt, fiút és lányt, mindenikből ugyanannyit.

Hallgatta az anyja szavait, s akkor felvillant benne:

– S akkor mégis, én hogy születtem egykének, édesanyám?

– Mert RH-negatív voltam, lányom. Szültem én is hét gyermeket, mint más, de csak egyet, csak egyedül téged szültelek az életre.

– A többiek mind meghaltak?

– Igen.

– Mikor?

– Egy-kétnapos korukban. Egyetlenegy, Lacika élt egy hetet...

Nézte az anyját, nézte az apját, hát ezt hogy lehetett kibírni? – gondolta. Hogy? Már-már rájuk is kérdezett: – Maguk hogy viselték el mindezt? –, de

ekkor magától is rádöbrent, az életnek más értéke volt akkor, ahogy a halálnak is. Ahol a halál ott fűkész járványok és háborúk képében, ott más a halál és az élet viszonya.

– Beszéljen maga is, no, ne hallgasson, hisz ezt maga jobban tudja! – szólt rá az apjára az anyja.

Összerezent. „Te jó Isten” – villant át rajta, hisz „ezek” magázzák egymást? Ezt hogy nem vettem eddig észre?

És hangosan is kimondta:

– Maguk magázzák egymást?! Nohát, hogy én ezt soha észre sem vettem.

– Mert „itthon” voltál. És itthon ez volt a természetes.

– Nocsak – mondta ő –, hogy maguk milyen okosak!

De az apja nem figyelt az élcelődésére. Komerülő, elsötétülő arccal mondta a magáét:

– Mert ugye, ez itt hegyi falu volt, dolgozni kellett, és kellett a munkaerő! Másképp kötött a szokás s a rend, mint a lenti, apró, még árnyékuk sincs dombok közti, széles lapályon osztozkodó-nyújtózkodó, folyó menti falvakban. Ott az egyke volt a törvény, s a rend a halál, ennek megfelelően szedte az asszonyok közt az áldozatait! Ezért is itt a nagycsalád volt divatban.

Az almafa ágai mögött hunyorgó napfény betört a szobába, felcsillant, kihunytt. Most ő tett úgy, mintha nem is hallotta volna az apját.

– És mindig magázta? – nézett az anyjára.

– Igen. Ez volt a szokás.

– A szokás!

Már-már rákérdezett: amikor szeretkeztek is? – visszafogta magát.

– De hát maguk jártak el a faluból egyáltalán?!

– Hát hogyne! Te is tudod!

– Nem a háborúról beszélek! Kirándulni!

– Hát persze! – mondta az anyja. – Minden búcsúkor átmentünk a szomszéd faluba.

Hirtelen gyermekkori emlékek villantak az ünnepre készülés perceiről, mert jönnek a szomszéd faluból az apja egykori katonakollegái, jönnek családostól, fogattal. S újra fölmerül benne, milyen keveset is tud a szüleiről, úgy viselkedett velük, mintha ők nem is éltek volna, mintha semmi életük lett volna, mintha csak az ő élete lett volna érték, és ő, maga mindentudó lett volna, mintha az ő életük nem adhatna semmi tapasztalást, amit ő kamatoztathatna.

– Máskor nem?

– Nem. Dolgozni kellett.

– Azt tudom!

- A háborúban hány évig is volt?
- Én, csak egyet! Leventeként!
- Hány éves volt akkor?
- Tizenhét!
- Úgy tudom, fogságban is volt!
- Igen!
- Hány évet?
- Négyet!

Föláll, csakhogy megmozgassa a tagjait, elsétál az ablakig, kinéz rajta, kint ásít a csönd, mozdulatlan az utcakép, hallgat, elgondolkozik, s aztán a semmi peremén, kulcsra zárta a benne elterülő csöndet, kezdte előlről.

- Ez ki? – kérdi és a dobozból, egy újabb fényképet vesz elő.
- A nagyapám testvére! – pillant rá a képre az anyja.
- Ezt én sose láttam!
- Nem is láthattad. Amerikában élt!
- Miért nem beszéltek soha róla?
- Miért beszélünk volna? Nem jött soha haza, egy idő után már nem is írt.
- Akkor is!
- Ment más is el, idegenbe?
- Nem.

De most már Gordon Mária Réka kutakodó szándékában egyre eltökéltebb, nem hagyja magát, s fölteszi azt a kérdést is, amivel kezdhette volna az egész beszélgetést, s kimondja a kimondhatatlant:

- Maguk véletlenül nem rokonok?!

Az anyja és az apja, akik ekkor még nem értik a kérdése értelmét először, báván összenéznek, mintha mindketten a másiktól várnák a megvilágosodást, mintha csak azt kérdeznék egymástól: te ezt érted-e, asszony, ember? Talán még ízlelgetik is a szavak jelentését, aztán ahogy máskor is, az anyja rándul össze először, s mint akit áramütés ér, villanó szemekkel ránéz, s azzal vág vissza:

- Ha arra gondolsz, hogy nincs-e valami örökletes a lányod viselkedésében, akkor abbahagyhatod a puhatolódzást, mert tudd meg, nincs.

Elhallgat, mély lélegzetet vesz, elégedetten ránéz az urára, aki most a felesége szavai hallatán zavartan fészkelődik, lesüti a fejét, félrenéz:

- Igen, apáddal nem vagyunk rokonok! Ha már itt tartasz, ilyesmire vetemedtél, akkor keresd inkább a férjed családjában!

Elhallgatnak. Az anyja sértődötten, magába süppedve varr, ő hallgat. Akárha képzelt vagy valós érvek után kutatna, úgy szöszmötöl gondolatai közt.

De még most, ekkor se azt mondja ki, ami fájdalmasan kikíváncozik belőle, ami már órák óta karcosan szorongatja a torkát: Ne haragudjanak rám, ne haragudjanak, hogy okvetlenkedem a kérdéseimmel, de Hanga eltűnt! Hanem csak azt kérdi, mintha békülni, felejteni akarna!

- Mi hány évet éltünk a tanyán?

És föl villan a gyűrődéses, patakokkal szabdalt dombháton, a bükkös hónalján meghúzódozó ház. A ház fölött göcsörtös, százados bükkerdő feszített bele az ég kékségébe, balra lent, a patakmeder szabta völgy kacskaringózott dombháttól dombhátig a vízfolyást követve, szemben velük sziklakkal tarkított fenyőerdő szegélyezte a fennsík peremét.

- Amíg iskolába kezdtél járni. Akkor beköltöztünk a faluba! Csak nyaranta mentünk hátra.

Ahogy kiejti a tanya szót, hirtelen megrohanják az emlékek is. Áradnak. Látja magát, látja az anyját, a nagyanyját, nagyapját. Halkszavú asszony volt a nagyanyja, szép, nagyon szép ember a nagyapja. Magas szálfember, ahogy gyermekkorában a tanyán mondták. Arányos testalkatú, ősz hajú, kék szemű. Fehér hajjal s nagy, fehér, magyaros, lecsüngő bajusszal.

Valahányszor csak meglátta érkezni őt, a nagyapja abbahagyott mindent, szinte röppült feléje.

- Gyere, Réka királynő, szépüljek egy kicsit! – Aztán finoman, hozzásimította az arcát az övéhez, majd: – Na mit szólsz, Rékácska, szépültem?

- Igen, nagytata – mondta ő.

De ami különös volt, sose látott ilyent, a nagyapja tudta mozgatni a fülét is. Úgy mozgatta az arca izmait, hogy a füle, ha akarta, előre meg hátra mozgott.

- És kacagott hozzá.

Mély, gurgulázó hangja volt. Mintha csöbörből jött volna a hang, feneketlen kútból.

De a legcsodálatosabb mindenek között mégis a szeme volt. Kéksége az ég kékségének függvényében változott. Reggel, amikor sötétebb volt az ég, sötétebb, acélos volt a szeme színe is. Napközben élénk, ibolya. De változott a szeme fénye az időjárás szerint is. Egyszóval, csodálatos ember volt a nagyapja.

- De az emlékezéssel egy időben átvillan benne az is: Kire hasonlíthat a lánya? Kire?

Ekkor eszébe jutott, hogy ő gyermekkorában csak jó akart lenni mindig. Csak jó! Valami furcsa, megmagyarázhatatlan vágyat érzett, hogy segítsen, s ezáltal örömet okozzon az örökösen dolgozó szüleinek. Szinte kitalálta a szülei gondolatait is. Kiseperete

a házat, ősszel és télen fát hordott be, összesöpörte az udvart, ha kellett. Arra gondolt, mit tettek a szülei másképp, mitől voltak különbek, miért változott meg a lánya viszonya öhozzá? Hisz ő még most, meglett asszonyként is csak tisztelettel, hálával és segítő szeretettel gondol a szüleire. Mi változott meg az ő gyermekkorától mostanig, hogy a gyerekek nem tisztelik a szülőket, önzővé, követelőzővé, hálátlaná váltak? A tegezés tette olyanná, amilyené őket? Azért tesznek úgy, mintha mindaz, amit kapnak a szülőktől, kötelező tett, s nem önzetlen szándék lenne? Talán azért váltak ilyené, mert ő odahaza látta, hogyan és miként dolgoznak a szülei, s a lánya meg a vele egykorúak nem? A munka helyszíne kiköltözött a családból, távolivá vált, ismeretlenné? Ő szinte várta, hogy segíthessen a szüleinek a munkában. Amikor megismerkedett a munkával, megtapasztalta a fáradságot is, amit a munka jelentett? És hányszor látta a szüleit szomorúan, s osztozott gondjukban, mert odahaza a családban nem volt egy lejük sem, miközben a lánya mindezt soha? Megtanultak a kicsinek is örvideni? Hol változott meg a százados egyensúlyhelyzet teljesen a gyermek javára? Hogy ma már csak elvárásai vannak, s kötelezettségei nem? A kötelezettségekről, feladatokról tudomást se vesznek, s nincs hatalom, amely változtatna ezen? Abból következik mindez, hogy a szülők túlcitálják egymást?

Ezt nem tudta önmagának se megmagyarázni. Hisz igyekezett önmérsékletre nevelni a gyermekét ő is. Úgy hitte legalábbis, hogy nem volt sem különb, sem rosszabb, mint a többi szülő. Akkor meg hogy jutott ebbe a vigasztalan helyzetbe? Egyszerűen az illem s a következetes mértékletesség kiment a divatból? A gyermeknek a munka látványa hiányzik? Hisz mit lát a gyermek manapság? Hogy a szülő miként s hogyan dolgozik, azt nem látja, egyszerűen csak azt, hogy amikor odahaza vannak, nem dolgoznak semmit, miközben neki tanulnia kell délután is, egy olyan vágyért, amit többnyire nem is ő álmodott magának?

Nézi a falon függő fényképeket, az ölbe ejtett nagy bütykös kezeket – ezek hiánya lenne a tiszteletlenség? A múltjába révedt, és a távoli, egykor volt világból jöttek és jöttek a képek. Pipáló ködök, foszladozó báránnyelűk szegélyezték a fennsík peremét s nagy, súlyos hóhullások, amikor az alázóduló hótól látni se lehetett. Igen. Még az anyja szerint is ügyes, talpraesett lány volt. Aki sose félt semmitől. Ráadásul megtalálta magát minden helyzetben. Az anyja szerint

„vágott az esze, mint a borotva”. Pedig furcsa, hiedelmektől, babonáktól átszőtt világ volt az, amelyben éltek. A felnőttek beszélgetésekor csak úgy röpködtek a boszorkányok, gonosz, csúf arcú törpék, hogy a sárkánykigyókról vagy a hétfejű sárkányról ne is beszéljünk. A házuk fölött – a völgykatlan itt tárta ki magát a fénynek – hatalmas bükkerdő borította a dombhát meredélyét, éjszakánként megelevenedett, susogott, sóhajtozott az erdő. De sose félt. Pedig sokszor hagyták magára, s nemcsak nappalra, éjszakára is. Még ma is látja magát öt-hatéves kislányként, ahogy játszik a tanyai udvar előterében, nagy ormótlan bakancsokkal a lábán, mert két-három évre előre vették a cipőt, hogy ne nőjék ki egyik évről a másikra. Látta magát, ahogy az anyja elindítja a hátára tett tarisznyával, hogy kenyeret vigyen a nagyerdőn át a nagyszülőknek. Akik egy távolabbi tanyán éltek. „Papónak” meg „nanyónak”, ahogy ő hívta őket. Látta az anyját is, akkori, régi szép arcát, csupas, szőkebőrű húsos karját – szőke magas asszony volt, szőke bőrű, kék szemű –, hallotta a hangját is:

– Biztos, hogy nem félsz, kislányom?

– Nem, nem anyukám – válaszolta büszkén. – Én sohase félek.

– Tudom kincsem, tudom, de mégis!

Valójában annyira kicsi volt, hogy még nem ismerte a félelmet. És nem tudta azt sem, mitől kellene félnie. Nem ismerte a vadakat, az élet és halál összefüggéseit, a fájdalmat. Nem ismerte a környező világ rejtett titkait, feltáratlan csodáit, semmit. Csak a közvetlen tájat, az udvart borító füveket s a környező fákat, hogy a nappalokat éjszakák váltják, s éjszaka csillagok ülnek a fák hegyére, s hogy valami titkos, hatalmas, végtelen szeretet, öröm árad minden irányba belőle, az irányba is, amit lát, s tapasztal, s az irányba is, amit nem, vagy csak érez, és árad minden irányból felőle. Tetszett az is, ahogy a felnőttek rácsodálkoztak, ha egyedül látták.

– Hová mész te, babszem? Vagy, hová viszed te, nagy tarisznya, azt a kicsi leányt?

– No, itt ez az ösvény – mondta az anyja, aki elkísérte a kerten át egészen a patakon túlra, ahol a dombhát térdén kúszni kezdett a bokrok közt a gyalogösvény a bükkös fele –, erről nem szabad letéved soha. Nem kell mást tenned, csak menj és menj az ösvényen – mondta. – Az ösvény majd magától odavisz nagyapádékhoz.

– Tudom – húzta ki magát –, hisz már voltam ott. Átmegek a nagy, sűrű erdőn, s már ott is vagyok.

– Ott, ott. Csak ne kezdj játszani sehol, s ne felelkezz meg a tarisznyárod! – mondta az anyja.

Ősz volt, buja színekben pompáztak a fák. Már sárgultak a bokrok levelei, a mogyoróbokrok sötét barnáját sárguló nyírek tarkították, fent, fennebb, a kapaszkodó hátán vörösbe hajlott a bükkök barnája, zöldellő fenyők színezték!

Az ösvény ott kanyargott végig a patakmeder fölött, a dombkaraj oldalán, kövek, kiálló gyökerek tarkították. Lentről felhallatszott a patak csörgedezése, az ösvény két oldalán neszeztek a fák halkán, finoman.

– No, ösvény, velem aztán ne játssz, be ne csapj! Nem bántalak én, csak megyek rajtad szépen, jó? De aztán odavigyél nagyapóhoz meg nagyanyóhoz!

Aztán megszólította a fákat is. Ekkor már emelkedett a dombhát, egy-egy bokornál, furcsa, göcsörtös ágú fatörzsnél megállt, nézte-nézte őket, aztán:

– No, hát – mondta –, hogy te milyen bozontos vagy! – Majd: – El is nevezlek, mostantól te leszel a Bozontos fa. Megértetted? – Miközben nézte őket, egyre több fa vett fel valamilyen különös alakot: – No, te fa! Mostantól Te vagy a Csikófa! – mondta egy vastag száraz ágakkal nyújtózkodó fának, amely ágaival áthajolt az ösvény fölött, s lóalakat vett fel. Egy kósza fenyőfán mókusz ugrált, rászólt a fára: – Mától te leszel a Mókuszfa. Értetted?!... Hé, te – mondta a göcsörtös bükknek –, te miért nem vagy sima, mint a másik?... Miért van annyi sok ág rajtad, te gyertyán! Téged ezután Bokrosfának hívják, hallod. Te pedig Csipkefa leszel – mondta a tövisbokornak. S mert meg akarta fogni az ágat, az pedig megszurta: – Van szíved, te fa?... Rebbenőfa, pislogófa! – mondta a nyárfának, amelynek minden szélfuvintásra csak úgy rebbentek a levelei.

Még később leállt a kövekkel is beszélgetni:

– Kutyakő, te, nehogy megüsd a lábam!

Ment a hús, árnyas kaptatón, s mikor elfáradt, rászólt a tarisznyára.

– El ne menj, csak lemegyek a patakhoz inni egyet.

Elindult a patak fele, visszaszólt: – Itt maradj, jó? Mindjárt jövök – fordult vissza, még akkor is, amikor a patakmeder mellett állt, s húzni kezdte a cipőit. Hallgatta a neszező erdőt, a susogó fákat, csodálatos volt, ahogy mondott, csacsogott, csilingelt a patak. A víztükörben játszott a fák árnyéka, az ágak közt aláhulló fény játékosan csillan a vízben. A színek csak úgy tobzódtak. Nézte őket, tarajos, fehér fodros vízhullámok rohantak el, le a házuk fele:

– Vigyázz, víz – mondta –, mindent tudok rólad, ha elmondod anyukámnak, én is beszélek rólad! – Először csak a lábujjait mártotta bele, aztán bele is lépett. Langyos, puha, simogató volt a víz a partszélen.

Megmosta a lábát, majd játszadozva tapicskolt a partszegélynél. Itt melegebb is volt, a kövek meg csúsztak, hozzásimultak a talpa szívéhez. Egy kisebb, part menti tölcsében, ahová besütött a nap, meglátta az arcát is. Elgyönyörködött magában! – Szép vagy, kicsi Réka – mondta. – Milyen sűrű a hajad! – Aztán bennebb ment, a tenyeréből tölcsért formálva ivott. A hús, hideg víz simogatta a tenyerét, ahogy belemerítette. Sokáig játszott így, már-már meg is feledkezett, hogy hová indult.

– „Lizike”, rossz vagy! – szólította meg magát is, mert a nagyapja s nagyanyja valamilyen oknál fogva néha-néha Lizikének hívta. – Nagyanyó vár. – És elképzelte azt is, amikor majd megérkezik.

– Egyedül jöttél, lelkecském, egyem azt a csöpp szívedet, anyádnak hogy volt lelke elengedni csak úgy magadra? – csapja majd össze a tenyerét.

– Nem félek én – mondta magának –, tudom az utat.

Neszezést hallott, fölnézett arra, ahonnan jött a hang, s hát mit lát? Tőle pár méterre a patak partján ott volt a lovuk, a szelídbarna Ráró!

– Ráró, hé – kiáltotta –, itt vagyok, ni! Én vagyok Rékácska!

De a ló nem vett tudomást róla. Egy pillanatra fölkapta a fejét is, hosszan, nagyon hosszan nézte, majd újra ivott. De amikor elindult feléje, s már közelebről szólított, megriadt. Egy nagyot ugrott, majd csörtetve beszaladt a sűrűbe.

– Hé, te! Ló! Nem ismersz meg? – kiáltott utána.

El is panaszkolta, amikor kiért a hegytetőre, s meglátta a nagyanyját:

– Láttam a Rárót, s nem ismert meg! – mondta.

– Hol? – csodálkozott rá a nagyanyja.

– A Kutyakőnél – mondta. – Lent a patakmederben.

– Milyen kőnél? – nézett rá a nagyanyja. – Az hol van?

– A Csöndszigeten felül egy kicsivel. S mert látta, hogy a nagyanyja még mindig nem érti: – Ahajt ni, a Csipkefa után!

– Jól van, no – mondta a nagyanyja –, értem már!

– Majd: – Anyád megbolondult, hogy el mert engedni így egyedül?

A fejét a melléhez vonta, szorította.

De nem mondta meg, hogy amit a patakban, a lovuknak, a Rárónak hitt, az őz volt.

– S nagyapó? Papó, hol van?

Nagyon szerette a nagyapját. Valahányszor csak meglátta őt, bármilyen munkát végzett is, rögtön abbahagyta, a térdére ültette, s miközben ringatta, ahogy mondta, elgyönyörködött benne. – Gyere, Lizike, egy kicsit csücsüljünk! – mondta.

– Eridjen, no! – mordult rá a nagyanya a nagyapjára: – Ne bolondítsa azt a gyermeket!

De bolondította ő maga is. Ahogy meglátta a bokrok közül előtűnni vékonyka, bakancsos alakját, már kente is a zsíros kenyeret, s cukrozta. Azzal várta.

– No, találd ki, mit adok neked, Lizike? – mondta. – Lám, no, kitalálsz-e, kicsi Réka? – Majd: – Máskor, ha állatot látsz, ne barátkozz! – fűzte hozzá.

– Ugye megígéred?

– Meg, meg!

– Ne szólíngasd és ne közeledj!

– Jó, jó!

– De így legyen, hallod, ne közeledj! Csak kiálts rá jó erősen!

Idáig ér az emlékezésben, amikor váratlanul kimondta az addig lehetetlennek hitt szavakat:

– Hanga eltűnt!

– Ki? – kérdezte elkerekedett szemekkel, sötétülő arccal az apja, mintha nem hallotta volna jól: – Ki?

– Hanga!

– Hanga? – nézett föl rémülten az anyja. – És nem vár választ, felel is rögtön rá: – Az nem lehet igaz! – mondja.

– De!

– De hát hol?

– Budapesten!

A varrnivalót az ölébe ejti, belebámul a szoba csendjébe, majd megrebbenve, de erélyes-kimérten azt mondja:

– Itthon el ne mondd senkinek se!

– Maguknak sem akartam!

– A Karda Emmáé is eltűnt! A Rozi! – szólalt meg az apja. – Elvitték kurvának!

– Először azt mondták, táncosnőnek viszik, s aztán ez lett belőle!

– Itt dicsekedett le s fel, és lám!

– Ami rossz volt odaát, mind átért ide is – mondta az apja –, csak a jó nem akar.

– Mintha ördöge lenne a világnak, csak a rossz árad!

– Sejtettem én, hogy valami takargatnivaló volt a vallatásoddal! Már a múltkor is mondtam apádnak: ez a Réka valamit takargat! De hát ő úgy hisz neked, mint az imakönyvnek, nem lehet beszélni vele. Pedig mondtam: hát nem látja, hogy tönkrement, milyen rozoga? Ma ilyenek mind, válaszolta, nem látja, hogy a nadrág nem éri a fenekük egynek sem!

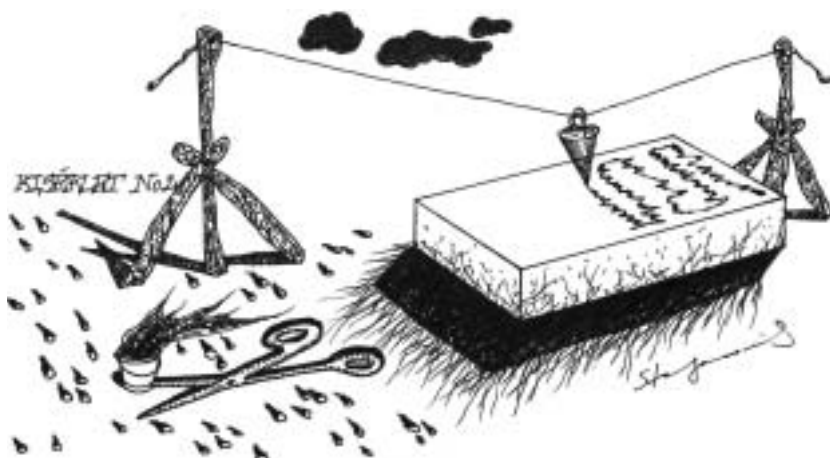
– Nem takargattam én semmit, csak nem akartam a magam gondját a maguk nyakába varrni. Nem akartam tetézni a tornyosuló bajt! A mi szeges keresztünket a maguk vállára tenni, hogy a bánat fészket rakjon a maguk gondjaiban is. Hisz néha már-már olyan voltam, mint a holdkóros!

– Csak el ne mondd senkinek – rezzent magához újra az anyja –, a föld alá süllyednék. Annyit dicsekedtem.

– Azért is nem mondtam... Elpusztítom magam szegyenemben, mert nem maradt más semmi hátra. Tamás olyan gyenge, mint a hajló fűszál, tőle, nem várhat vigasztalást, oldást az ember, ha csak teheti, somfordál ki a lakásból. Úgy tesz, mint aki elfoglaltságot keres magának, holott tudom, alig várja, hogy kionsjon a kapun, fölhajts on egy pohárral.

– Ó, te szegény – mondja az anyja –, hát miért nem jöttél már eleve ide, elfelejtetted, hogy ki szült, hisz ha soha, sehol nem lenne helyed, itt akkor is lenne...

– Gyere csak, gyere, nemcsak a szeretetet kell megosztani, ha baj van, a gondot is, lányom! – fűzi hozzá az apja.

Kísérlet №2